

Accountantsverslag

Gemeente Rheden

Boekjaar 2023

Aan de gemeentesecretaris
van de gemeente Rheden
Postbus 9110
6994 ZJ DE STEEG

ONDERWERP:
Accountantsverslag 2023

DATUM:
4 juli 2024

Geachte leden van de gemeenteraad,

In overeenstemming met de opdracht tot de controle van de jaarrekening 2023 van gemeente Rheden, zoals overeengekomen in onze opdrachtbevestiging d.d. 17 juli 2023, bieden wij u hierbij het accountantsverslag aan.

Het accountantsverslag bevat bevindingen en conclusies die naar aanleiding van onze werkzaamheden naar voren zijn gekomen. De bevindingen in dit verslag zijn besproken met de portefeuillehouder financiën en een afvaardiging van de ambtelijke organisatie.

De controle is afgerond en wij hebben u een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de getrouwheid van uw jaarrekening.

Wij danken de medewerkers van de gemeente Rheden voor de samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en de totstandkoming van het accountantsverslag.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zijn graag bereid de inhoud van deze rapportage nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,
Baker Tilly (Netherlands) N.V.

M.C.J.M. Bekker RA

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting

Opdracht, scope en bevindingen

Uitkomsten controle

Financiële positie

Bevindingen interne beheersing

Overige onderwerpen

Bijlagen



Bestuurlijke samenvatting

1. Bestuurlijke samenvatting

	Wij hebben bij uw jaarstukken 2023 een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor de getrouwheid van de jaarrekening. In de controleverklaring is een paragraaf ter benadrukking opgenomen, waarin wij onze aandacht vestigen op de rechtmatigheidsverantwoording waarin het college van burgemeester en wethouders toegelicht dat een deel van de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand is gekomen.
	Het jaarverslag is wel cf. NV COS 720 verenigbaar met de jaarrekening en voldoet in materiële zin aan de laatste actuele voorschriften.
	Het Besluit Begroting en Verantwoording is in alle opzichten nageleefd in 2023. Gemeente Rheden heeft er voor gekozen de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening en de toelichting hierop in de paragraaf Bedrijfsvoering onderdeel te laten zijn van het jaarverslag, ondanks dat dit conform de BBV in formele zin nog niet verplicht is. Op deze wijze heeft de gemeente Rheden invulling gegeven aan de aanbeveling van het Rijk om de verantwoording op te nemen, zoals de wetgever had beoogd. Op deze wijze wordt ook invulling gegeven aan de lokale afspraken tussen het college en de gemeenteraad, zoals opgenomen in de aangepaste verordeningen. Tevens kan de toezichthouder en het Rijk gebruik maken van de opgenomen verantwoording.
	Uit onze controle met betrekking tot ons getrouwheidsoordeel blijken enkele controleverschillen. De meeste controleverschillen zijn gecorrigeerd in de definitieve versie van de jaarrekening. De resterende controleverschillen leiden niet tot een aanpassing van ons oordeel (zie overzicht van de ongecorrigeerde verschillen in bijlage B). Daarnaast constateren we, in lijn met voorgaande jaren, dat niet voor alle lasten met betrekking tot het sociaal domein (ZIN Jeugdzorg en WMO) de gemeente Rheden de prestatielevering kan vaststellen. Tevens is de besteding van de PGB-budgetten onzeker. De totale onzekerheid in het sociaal domein bedraagt € 1.005 duizend.
	Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2023 in overeenstemming zijn met de Wet normering topinkomens (WNT) en dat de jaarrekening 2023 van de gemeente Rheden voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.
	Wij hebben enkele ongecorrigeerde controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd.

1. Bestuurlijke samenvatting

	Het boekjaar 2023 sluit met een nadelig financieel resultaat van € 1,55 miljoen (voorgaand jaar € 3,26 miljoen voordelig). De totale vermogenspositie van de gemeente Rheden bedraagt € 26,3 miljoen (2022: € 32,9 miljoen) met een solvabiliteitsratio van 16% (2022: 21%). De vermogenspositie is verslechterd. Het college concludeert in de paragraaf weerstandvermogen en risicobeheersing dat het weerstandsratio 0,6 en daarmee onvoldoende is.
	Gemeente Rheden heeft in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen en de bevindingen toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering. De gemeente Rheden heeft een gestructureerde aanpak en uitwerking van de verbijzonderde controle. In de organisatie is de onderbouwing van het rechtmatig handelen niet altijd aanwezig c.q. niet goed gedocumenteerd of begrotingsafwijkingen zijn niet tijdig gecommuniceerd waardoor er rechtmatigheidsfouten zijn geconstateerd. Wij willen u erop wijzen dat het totaal van de netto financiële rechtmatigheidsfouten van het college uit komt op € 5.501 duizend. Deze bevinding ziet toe op onrechtmatigheden in begrotingsafwijkingen, overschrijding van investeringskredieten en de naleving van de Europese Aanbestedingswetgeving. Het totaal aan rechtmatigheidsfouten overschrijden uw verantwoordingsgrens van 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves. Wij concluderen dat de rechtmatigheidsverantwoording een getrouw beeld geeft. Wij adviseren u kennis te nemen van de toelichting die het college opgenomen heeft in de paragraaf bedrijfsvoering.
	Ondanks de uitloop in de controle hebben wij op een prettige en constructieve wijze met de ambtelijke organisatie samengewerkt. In lijn met voorgaand jaar nemen we in de evaluatie met de organisatie de verbeterpunten van beide kanten mee. Nog intenser dan voorgaande jaren wordt zowel de organisatie, als wij als controleteam geconfronteerd met de administratie lastendruk van de zogenaamde SiSa-regelingen. In de bijlage van de jaarrekening legt de gemeente verantwoording af over 31 (2022: 26) soorten van rijksbijdragen, welke een ieder weer aparte wet- en regelgeving kennen en eisen stellen aan de administratieve organisatie van de gemeente.



Opdracht, scope en bevindingen

2. Opdracht, scope en uitkomsten

2.1 Reikwijdte van de controle
De jaarstukken van uw gemeente bestaan uit:
- Het jaarverslag (programmaverantwoording + paragrafen);
- De jaarrekening;
- Bijlagen.

Met de opdrachtbevestiging van d.d. 17 juli 2023 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2023. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in deze opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle geen sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Voor een nadere toelichting verwijzen wij tevens naar het door ons uitgebrachte controleplan.

2.2 Overzicht toleranties
De materialiteit bij de uitvoering van onze controle is € 1.724.000. Deze materialiteit sluit aan op het door de gemeenteraad vastgestelde controleprotocol.

Toleranties	Grondslag	Bedrag
Goedkeuringstolerantie fouten	1% lasten inclusief toevoegingen reserves	€ 1.724.666
Goedkeuringstolerantie onzekerheden	3% lasten inclusief toevoegingen reserves	€ 5.174.000
Rapporteringstolerantie	Conform afspraak	€ 50.000

De toleranties voor fouten in de rechtmatigheidsverantwoording, zoals vastgelegd in uw financiële verordening, zijn in 2023 hoger dan de toleranties voor de controle op de getrouwheid. Dit leidt ertoe dat de door het college opgestelde rechtmatigheids-verantwoording is opgesteld met de goedkeuringstolerantie voor fouten van € 5.174.000.

2.3 Uitkomsten
Bij de jaarstukken 2023 van de gemeente Rheden hebben wij voornemens een goedkeurende controleverklaring verstrekt met paragraaf ter benadrukking van de rechtmatigheidsverantwoording. Uit onze controle blijken enkele ongecorrigeerde getrouwheidsfouten. Tevens zijn er onzekerheden met betrekking tot de getrouwheid naar voren gekomen die betrekking hebben op de decentralisaties in het sociaal domein. Zie bijlage B voor het totaaloverzicht.

In de rechtmatigheidsverantwoording heeft u de rechtmatigheidsfouten ad. € 5.501 duizend als gevolg van onrechtmatigheden in begrotingsafwijkingen, overschrijding van investeringskredieten en het niet naleven van de richtlijnen met betrekking tot Europees aanbesteden getrouw weergegeven.

2.4 Kernpunten en significante risico's in de controle
Wij hebben voldoende en geschikte controle-informatie verkregen, onder andere met betrekking tot de volgende kernpunten van de controle:
- Schattingsposten en veronderstellingen van het management;
- Waardering van het nieuwe gemeentehuis;
- Waardering van de grondexploitaties, m.n. IJssel District;
- Invoering van de rechtmatigheidsverantwoording (en de daarbij horende verantwoordelijkheden);
- Doorbreking van AO/IB door het management.

2.5 Verslaggevingsrichtlijnen
Wij hebben de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen, de consistente toepassing daarvan alsmede de duidelijkheid en volledigheid van de jaarverslaggeving beoordeeld.

Uw gemeente heeft gedurende 2023 geen wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van belangrijke verslaggevingsgrondslagen. Wij concluderen dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen aanvaardbaar zijn en dat de toepassing daarvan, samen met de in de jaarrekening opgenomen toelichtingen, een getrouw beeld geeft van de financiële positie van de gemeente.

2.6 Managementinzicht en schattingen
Schattingen op basis waarvan sommige jaarrekeningposten worden bepaald, zijn gebaseerd op inzichten van het management. Wij hebben de belangrijkste gehanteerde factoren en veronderstellingen beoordeeld op basis waarvan de afzonderlijke oordelen en schattingen zijn gevormd. Belangrijke schattingsposten in de gemeentelijke jaarstukken zijn de grondexploitaties. Deze worden in de hierna volgende paragrafen behandeld.

2. Opdracht, scope en uitkomsten

2.7 Fraude risico's en continuïteit
Hieronder wordt uiteengezet hoe de accountant bij de controle-aanpak inspeelt op risico's ten aanzien van fraude en continuïteit en worden de uitgevoerde werkzaamheden toegelicht. De mate van detail en de omvang van de rapportage over fraude en continuïteit in de controleverklaring hangen onder meer af van de onderkende risico's, de omvang en aard van de organisatie alsmede de bevindingen naar aanleiding van de werkzaamheden.

Frauderisico's
Risico op een afwijking van materieel belang als gevolg van doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management.
Het college dan wel het management bevindt zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken, die anderszins effectief lijken te werken. Een incentive van het college of management zou hierbij kunnen zijn om op die wijze een betere financiële situatie of prestatie te presenteren. Onze beroepsregels schrijven voor dat de accountant dit risico in zijn controle onderkent. Bij de gemeente Rheden zien wij het risico om de resultaten beter te presenteren dan in werkelijkheid het geval is met name bij de schattingen van de voorziening.

Om dit frauderisico te ondervangen hebben wij de volgende werkzaamheden verricht:
- Analyseren en beoordelen van op basis van risicocriteria geselecteerde journaalposten en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht om de nauwkeurigheid van de geselecteerde journaalposten te controleren;
- Beoordelen van significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening om;
- Doornemen van notulen van vergaderingen van het management, college en de raad;
- Analyse van de correctieboekingen gedurende het jaar;
- Beoordelen van belangrijke schattingen en de schattingsprocessen van het college of management zoals de waardering van de grondexploitaties, vaste activa en vorderingen en de toereikendheid van voorzieningen. Hierbij hebben we in het bijzonder aandacht gehad voor het inherente risico van vooringenomenheid van het college bij deze posten. Wij hebben onder meer de volgende werkzaamheden verricht:
  - Met betrekking tot de grondexploitaties hebben wij de plausibiliteit van de uitgangspunten op projectniveau gecontroleerd aan de hand van de economische inputparameters alsook backtestingwerkzaamheden. Daarnaast hebben we de toereikendheid van de verliesvoorzieningen gecontroleerd;
  - Met betrekking tot de activa hebben wij vastgesteld of er sprake is van duurzame waardeverminderingen;
  - Met betrekking tot vorderingen hebben wij de inschatting van het college inzake de inbaarheid van de vorderingen en dientengevolge de omvang van de voorziening gecontroleerd;
  - Met betrekking tot de voorzieningen hebben we vastgesteld dat de uitgangspunten plausibel zijn.

Naast bovenstaande hebben wij, voor zover relevant voor onze controle, de opzet geëvalueerd en het bestaan vastgesteld van de beheersingsmaatregelen op organisatieniveau zoals het integriteitsbeleid en de klokkenluidersregeling, alsmede de maatregelen van interne beheersing in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten, het maken van schattingen en het bewaken van projecten. De gedragscode van de gemeente hebben wij in onze controle betrokken. Tevens hebben wij specifieke aandacht gegeven aan de toegangsbeveiligingen in het IT-systeem en de mogelijkheid dat hierin functiescheiding kan worden doorbroken.

2. Opdracht, scope en uitkomsten

Het risico dat handmatige betalingen uitgevoerd worden aan niet-rechthebbenden
Het risico ziet toe op handmatige betalingen waarbij betalingen niet via de reguliere crediteurenadministratie en de daaruit voortvloeiende betaallijsten gedaan worden, maar waarbij handmatig bankrekeningnummers worden ingevuld. Hierdoor bestaat de gelegenheid om via handmatige betalingen bewust betalingen aan onjuiste bankrekeningnummers te doen om zo gelden aan de organisatie te onttrekken.

Met betrekking tot het uitvoeren van handmatige betalingen hebben wij gegevensgerichte deelwaarnemingen op de handmatige betalingen uitgevoerd. Hierbij hebben wij vastgesteld dat het juiste bedrag volgens de factuur betaald is aan het juiste bankrekeningnummer.

Corruptierisico ten aanzien van grote contracten
Dit risico ziet toe op het niet naleven van de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen om gunning aan een bevriende partij mogelijk te maken. Dit risico is doorgaans bij gemeenten een verhoogd risico, doordat gemeenten bij een grote diversiteit aan leveranciers inkopen, waarbij contracten/raamovereenkomsten worden overeengekomen. Er is ook een groot aantal ambtenaren die inkopen kunnen initiëren en al dan niet met behulp van inkoopspecialisten deze inkopen realiseren. Hierdoor bestaat inherent een risico op kickbacks en belangenverstrengeling.

Om dit risico te ondervangen hebben wij aan de hand van de door de Verbijzonderde Interne Controle opgestelde spendanalyse een risicogerichte deelwaarneming verricht. Op basis van geselecteerde aanbestedingsdossiers is vastgesteld dat de juiste aanbestedingsprocedure is gevolgd, dat meerdere medewerkers betrokken zijn geweest bij het proces van gunning en gemeente de leverancierskeuze heeft gemaakt op basis van vooraf vastgestelde criteria. Uit onze controlewerkzaamheden zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

Evaluatie
Overall constateren wij dat fraude en fraudepreventie een onderdeel is waar de gemeente zich bewust van is. Het college heeft een gedragscode opgesteld en beheersingsmaat-regelen ingericht. Naar verwachting zal in Q4-2024 een nota risicomanagement worden opgesteld door de gemeente waar frauderisico's expliciet onderdeel van uitmaken. De gemeente heeft hierover gerapporteerd in het jaarverslag in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Continuïteit
Als onderdeel van de vereisten voor de controleverklaring hebben wij ook de continuïteitsveronderstelling getoetst. Voor gemeenten geldt dat vanwege de onbegrensde leencapaciteit bij de BNG (en daardoor altijd aanwezige liquiditeit) per definitie geen onzekerheid kan bestaan over de continuïteitsveronderstelling. Naast feitelijke discontinuïteit is ook de mate waarin de gemeente zelfstandig en autonoom (financieel) beleid kan voeren een belangrijke veronderstelling. Wij hebben vastgesteld dat de gemeente Rheden een sluitende begroting heeft voor 2024 en 2025. Bij de provincie Gelderland valt de gemeente onder het reguliere (repressief) toezicht.

Wel geven de financiële kengetallen inclusief het weerstandsrisico een reden tot zorg. Daarom heeft het college in 2023 voorbereidingen getroffen en een traject uitgezet om te komen tot een solide kadernota voor 2025. De maatregelen die daaruit voor alle programma's volgen zullen in 2024 concreet worden. Hiermee wordt mede het doel nagestreefd om het weerstandsvermogen te vergroten en daarmee de solvabiliteitspositie te verbeteren. De gemeente licht dit zelf ook toe in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag.



Uitkomsten jaarrekeningcontrole

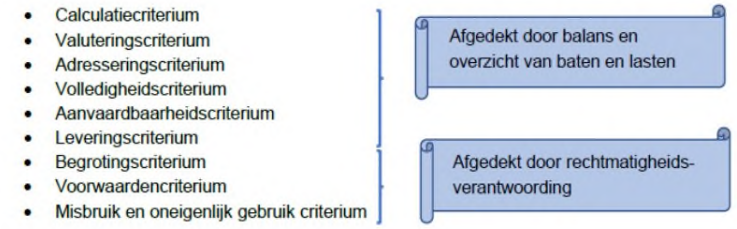
3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

De rechtmatigheidsverantwoording

Inleiding
Tot en met boekjaar 2022 verstrekten wij als accountant zelfstandig een oordeel over de rechtmatige totstandkoming van de lasten, de baten en de balansmutaties op basis van de controle in onze controleverklaring. Dit rechtmatigheidsoordeel betrof een oordeel of deze transacties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de door de gemeenteraad vastgestelde kaders zoals de begroting en de gemeentelijke verordeningen en met de bepalingen in de relevante wet- en regelgeving.

Met ingang van boekjaar 2023 wordt een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen in de jaarrekening. In deze rechtmatigheidsverantwoording legt het college verantwoording af. Alle rechtmatigheidsafwijkingen (individueel en/of cumulatief) boven de door u als raad vastgestelde verantwoordingsgrens van € 5.174.000 (3% van de totale lasten) worden in de rechtmatigheidsverantwoording benoemd. Ons getrouwheidsoordeel over het getrouwe beeld van de grootte en samenstelling van zowel de baten, lasten als van de activa en passiva ziet ook toe op de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording en daarmee op de juistheid en volledigheid van de in de rechtmatigheidsverantwoording vermelde rechtmatigheidsfouten en de financiële rechtmatigheid met inachtneming van de verantwoordinggrens.

Bij het verantwoorden over de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening zijn negen rechtmatigheidscriteria van toepassing. Zes criteria (kunnen) direct van invloed zijn op de posten in de balans en de staat van baten en lasten (zien toe op getrouwheidsaspecten inzake grootte en de samenstelling van zowel de baten en de lasten als van de activa en passiva) en drie criteria zien uitsluitend toe op specifieke rechtmatigheidsaspecten van de baten, lasten en balansmutaties en raken niet de grootte en samenstelling. Het college is verantwoordelijk voor alle negen criteria; in de jaarrekening van het college worden deze afgedekt langs de volgende lijnen:



Op grond van Kadernota rechtmatigheid wordt over de criteria die direct van invloed zijn op de verslaggeving c.q. het getrouwe beeld van de jaarrekening niet gerapporteerd in de rechtmatigheidsverantwoording. In de rechtmatigheids-verantwoording komen dus alleen de drie rechtmatigheidscriteria tot uitdrukking die aanvullend zijn op de criteria die ook gelden voor getrouwheid, te weten: het begrotingscriterium, het voorwaardencriterium en misbruik en oneigenlijk gebruik.

Begrotingscriterium
De rechtmatigheidsverantwoording bevat belangrijke informatie voor het (politieke) verantwoordingsdebat van de gemeenteraad met het college.

U stelt als raad met het vaststellen van de begroting de budgettaire kaders voor de uitgaven, investeringen en reservemutaties vast. Met het vaststellen van de geactualiseerde financiële verordening heeft u vastgelegd op welke wijze binnen uw gemeente om moet worden gegaan met begrotingsoverschrijdingen en welke begrotingsonrechtmatigheden als acceptabel worden beschouwd (dus wel onrechtmatig, maar acceptabel). In de Kadernota rechtmatigheid beveelt de commissie BBV daarnaast aan dat het college de afwijkingen op het begrotingscriterium nader toelicht in de paragraaf bedrijfsvoering in het jaarverslag. Er is sprake van een begrotingsonrechtmatigheid als het college bij de realisatie van doelen en het realiseren van activiteiten de door de gemeenteraad vastgestelde budgetten voor wat betreft de lasten of investeringsbudgetten overschrijdt (1), toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves doorvoert die niet door de gemeenteraad zijn vastgesteld (2) en als bij onderschrijdingen van lasten of investeringsbudgetten en/of lagere of hogere baten dan begroot de begroting niet tijdig met begrotingswijzigingen is aangepast (3).

Wij hebben vastgesteld dat het college de afwijkingen ten opzichte van de geautoriseerde begroting en kredieten en de kaders, zoals die door de gemeenteraad zijn vastgesteld en die individueel en/of cumulatief de verantwoordingsgrens overschrijden, juist en volledig heeft opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording en dat de bepalingen uit de financiële verordening inzake acceptabele overschrijdingen juist zijn toegepast. De totale rechtmatigheidsfout onder het begrotingscriterium is € 3.204 duizend.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

De rechtmatigheidsverantwoording

Voorwaardencriterium
Het voorwaardencriterium ziet toe op voorwaarden die gelden voor de uitvoering van de financiële beheershandelingen. Deze voorwaarden komen voort uit externe en interne regelgeving en hebben betrekking op aspecten zoals: doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur voor zover deze relevant zijn voor de financiële rechtmatigheid. In het door u vastgestelde normenkader is een inventarisatie van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving opgenomen. Het niet in acht nemen van de geldende voorwaarden bij *financiële beheershandelingen* leidt tot een onrechtmatigheid die het college moet toelichten in de rechtmatigheidsverantwoording als de verantwoordingsgrens (op basis van individuele en/of cumulatieve onrechtmatigheden) wordt overschreden.

Een belangrijk onderdeel van het voorwaardencriterium is de naleving van de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen. Uit de controle op de rechtmatigheid van de inkopen blijkt dat voor enkele gemeentelijke inkooptrajecten met een inkoopwaarde van in totaal € 2.297 duizend niet de juiste procedure is gevolgd. Dit bedrag is daarom als rechtmatigheidsfout aangemerkt. Deze wordt veroorzaakt doordat bij overschrijdingen van het drempelbedrag er ten onrechte niet conform het Europees regime is aanbesteed of doordat er sprake is van een uitzondering op de aanbestedingsregels zonder dat daar een adequate juridisch pleitbaar standpunt is ingenomen. In de paragraaf bedrijfsvoering is dit door het college toegelicht.

Er zijn echter ook voorwaarden waar geen mogelijke financieel gevolg aan is verbonden. Dan is er sprake van een formele rechtmatigheidsfout. Deze situatie doet zich ook voor bij het niet naleven van de Kasgeldlimiet en Renterisiconorm van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Volgens een stellige uitspraak van de Commissie-BBV betreffen deze afwijkingen van het voorwaardencriterium formele rechtmatigheidsfouten die in de paragraaf bedrijfsvoering worden gerapporteerd. Ten aanzien van de naleving van de renterisiconorm, het kasgeldlimiet en de naleving schatkistbankieren merken wij op dat de gemeente Rheden zich aan de wettelijke normen heeft gehouden, zoals ook toereikend is toegelicht in de paragraaf financiering respectievelijk de jaarrekening.

.

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium (M&O)
Het college is verantwoordelijk voor het inrichten van effectieve maatregelen ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsregels om overheidssubsidies en bijdragen te ontvangen dan wel een te laag bedrag aan heffingen aan de overheid te betalen. Deze maatregelen hangen veelal samen met de interne beheersing ter borging van het voorwaardencriterium. Het college heeft geen organisatie-breed M&O-beleid, maar de M&O-elementen zijn ondergebracht in processen en procedures. Het college heeft in de rechtmatigheidsverantwoording een uitspraak gedaan in hoeverre het M&O-beleid feitelijk wordt nageleefd en of de getroffen maatregelen effectief werken. Het college geeft aan dat er geen gevallen bekend zijn van constateringen van misbruik en oneigenlijk gebruik. De controles op dit criterium moeten de komende jaren wel verder vorm worden gegeven.

Overige punten
Uit de controle blijken meerdere formele rechtmatigheidsfouten. Deze fouten hebben geen gevolgen voor de financiële rechtmatigheid maar verdienen wel uw aandacht. Deze formele rechtmatigheidsfouten zien toe op:
- Ontbreken van onderbouwing van de gevolgde inkoopprocedure of gemaakte afspraken en overwegingen;
- In meerdere contracten van ingehuurde medewerkers ontbrekende opties tot verlenging in de oorspronkelijke overeenkomst, echter zijn beide opdrachten wel meermaals verlengd waaraan nieuwe overeenkomsten ten grondslag liggen;
- Niet naleven subsidieverordening.

Wij adviseren het college om de interne beheersing op de aanbestedingen en subsidieverordening aan te scherpen.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Waardering van de grondexploitaties

3.1 Grondexploitatie algemeen

De waardering van de grondexploitaties is een risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingsonzekerheid. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering in opzet en bestaan getoetst en aanvullend gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Deze schattingen hebben wij beoordeeld door de verwachtingen van voorgaand jaar te vergelijken met de werkelijkheid per heden en de onderliggende brondocumenten (zoals in- en verkoopovereenkomsten, offertes en begrotingen) te beoordelen.

Ten opzichte van 31 december 2022 is de boekwaarde van de post grondexploitatie jaarlijks afgenomen. De afname van de boekwaarde in 2023 komt voornamelijk door de dotatie in de verliesvoorziening. De mutaties zijn als volgt samen te vatten:

(x € 1.000)	2023	2022
Netto boekwaarde per 1 januari	249	420
Investeringen	1.167	2
Opbrengsten	-1.290	0
Winstneming	0	0
Mutatie verliesvoorziening	-2.950	-2
Netto boekwaarde per 31 december	**-2.824**	**249**

De voorziening ultimo 2023 ad € 3,1 miljoen ziet met name toe op het project IJssel District die in 2023 in exploitatie is genomen. Wij hebben de uitgangspunten voor de omvang van de voorziening getoetst en kunnen ons hierin vinden.

De parameters voor de grondexploitaties

De in de grondexploitaties gehanteerde parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, verkoopprijzen en rente-effecten) zijn van invloed op de ingerekende (toekomstige) kosten en te realiseren opbrengsten. In onze controle hebben wij de hieromtrent door de gemeente gehanteerde uitgangspunten inhoudelijk beoordeeld.

Kostenstijging

In de gemeentelijke calculaties per 1-1-2024 is een kostenstijging van 2% tot 3% opgenomen. Dit percentage ligt in lijn met externe benchmarks, zoals Metafoor, voor de lange termijn (2025 en verder). Voor het jaar 2024 ligt dit percentage ten aanzien van de plankosten aan de lage kant, maar blijft het financiële effect beperkt. Gezien de prijsontwikkelingen in de markt is het van belang de ontwikkelingen hierin goed te blijven monitoren.

Opbrengstenstijging

Het college rekent opbrengstenstijgingen van 2%, welke op basis van de benchmarks voor de jaren plausibel is. Gezien de ontwikkelingen in de markt achten wij het van belang dit goed te blijven volgen.

Rekenrente

Het college rekent binnen de huidige grondexploitaties met een toekomstige rekenrente van 2%. De rekenrente is niet gebaseerd op de huidige leningenportefeuille van gemeente Rheden. Deze grondslag is niet in overeenstemming met de notitie grondexploitatie en de bepaling in de notitie rente van de commissie BBV. Op basis van onze controleberekening zou de rekenrente 0,42% bedragen. Gezien de boekwaarde per 1-1 van beperkte omvang is, heeft dit voor 2023 nog geen impact. Wel willen wij u vragen aandacht aan te besteden voor de komende jaren. Daarbij willen wij u tevens attenderen op de komende wijziging van de renteberekening zie hiertoe paragraaf 6.3 ‘notitie rente’.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole
Balansposten

3.1 Nieuwbouw gemeentehuis
Gedurende de controle hebben wij ons laten informeren over de voortgang van de nieuwbouw van het gemeentehuis. Conform het raadsbesluit van dd. 27 september 2022 is de totale begroting bijgesteld van € 21 miljoen naar € 30 miljoen.
De gerealiseerde bestedingen 2023 ad € 7,5 miljoen ten opzichte van de totale projectramingen resulteert in een voortgang van 25% per balansdatum 2023. De bestedingen zullen derhalve merendeels in 2024 verantwoord gaan worden. De gemeentelijke calculatie per 11 juni 2024 laat de verwachting zien dat het budget toereikend is, waarbij een overschot van € 0,4 miljoen wordt verwacht.

De levensduurverwachting ten aanzien van deze investeringen is ten tijde van de controle besproken. Daarbij is de inschatting dat duurzaamheidaspecten levensduur verlengend zijn ten opzichte van de oude bouwmaterialen, waarbij het afschrijvingstermijn vooralsnog wordt ingestoken op basis van 50 jaar, hetgeen uiteraard nog wel door de gemeente onderbouwd zal moeten worden. De nota waardering en afschrijvingen zou vervolgens daarop moeten worden aangepast.

3.2 Sisa-regelingen
Op basis van de controle op de Sisa-regelingen hebben wij diverse bevindingen geconstateerd. Van een aantal regelingen vragen wij uw aandacht om in de komende jaren rekening mee te houden:

- De jaarlijkse toerekening van de Wbi-uitkering (matching) dient plaats te vinden naar rato van het percentage van de voortgang van het project. De gemeente beschikt op grond van de jaarlijkse actualisatie van de kosten- en opbrengstenraming van de gebiedsontwikkeling over een realistische inschatting of het financieel tekort op termijn daadwerkelijk gerealiseerd zal worden. Op grond van deze jaarlijkse actualisatie dient beoordeeld te worden of op grond van de jaarlijkse actualisatie van de financiële ramingen het financieel tekort daadwerkelijk gerealiseerd zal worden. Indien het financieel tekort geheel of gedeeltelijk niet wordt gerealiseerd, dan dient de toe te rekenen/verantwoorden Wbi-uitkering naar rato te worden gematigd;
- Binnen de regelingen G10 inburgering en G13 onderwijsroute is het belangrijk om de reserveringsregeling toe te passen, welke is opgenomen in de vaststellingsbeschikkingen. Dit betekent dat in beginsel niet bestede middelen vanuit het Rijk als verplichting blijven staan, ongeacht de bedragen volgens de vaststellingsbeschikking. De reserveringsregeling zorgt hiermee dat verrekening onder de jaren onderling mogelijk wordt gemaakt.

3.3 Investeringskredieten
Het genereren van een goed overzicht van de investeringskredieten en de besteding op de kredieten is moeilijk voor de organisatie. Wij adviseren u uw administratie beter te ordenen, zodat er tijdig en adequaat inzicht is in de investeringskredieten. Tevens adviseren wij de kredieten op te schonen en af te sluiten. Het actualiseren van de nota vaste activa kan hierbij structuur bieden.

3.4 Reserves en voorzieningen

Bestemmingsreserves
Uw gemeente heeft veel bestemmingsreserves (€ 18,1 miljoen verspreid over meer dan 30 reserves). Op sommige reserves vinden geen mutaties plaats, bijvoorbeeld ‘reserve nieuwbouw zwembad’, ‘reserve dorpsvisie Dieren’ en ‘SBO gem. gebouwen’. Wij adviseren om de nota reserve & voorzieningen te actualiseren om de bestedingsdoelen van de reserves duidelijk te hebben. De organisatie heeft dit gepland voor de tweede helft van 2024.

Voorzieningen voor toekomstige uitgaven
Wij hebben in de controle geconstateerd dat het vormen en muteren van voorzieningen beter aangestuurd en geadministreerd kan worden. Bovendien is voor het vormen van een voorziening belangrijk om de richtlijnen van het BBV te volgen. Zo dient de voorziening voor groot onderhoud aan te sluiten op het beheersplan. In uw jaarrekening is de voorziening SBO gebouwen niet gebaseerd op een actueel meerjaren-onderhoudsplan, waardoor de omvang van deze voorziening onzeker is. Wij vragen hiervoor uw aandacht.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Sociaal domein

3.5 Sociaal domein algemeen
De gemeente Rheden voert de meeste regelingen in het sociaal domein zelfstandig uit. Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de belangrijkste onderdelen:

Onderdeel	Uitvoerder	Wijze van uitbesteding	Bepaling last boekjaar
Uitkeringen (Participatiewet)	Zelfstandig	n.v.t.	Werkelijke lasten
Jeugdwet	Zelfstandig	n.v.t.	Werkelijke lasten
Wmo	Zelfstandig	n.v.t.	Werkelijke lasten
Pgb's	Sociale verzekeringsbank	Mandatering	Afrekening op basis van werkelijke lasten

In de jaarrekening zijn diverse posten en geldstromen inzake het sociale domein verantwoord.

Uitkeringen (Participatiewet)
De taken rondom de Participatiewet voert uw gemeente in eigen beheer uit. Wij hebben vastgesteld dat de uitkeringen in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving zijn verantwoord.

Uw gemeente heeft de uitvoering van het werkdeel (WSW) uitbesteed. Wij hebben vastgesteld dat de lasten zijn besteed en aansluiten op de door de gemeenschappelijke regeling verantwoorde lasten.

Jeugd en Wmo ZIN
De uitvoering van deze taken vindt plaats binnen de gemeente in regionale samenwerking. Hiervoor zijn zorgleveranciers gecontracteerd, die in opdracht van de gemeente zorg leveren aan cliënten. De gemeente is eindverantwoordelijkheid voor de controle van de prestatielevering, de gemeente is immers de prestatieafnemer. De gemeente heeft daarom met de zorgaanbieders afgesproken dat zij een productieverantwoording voorzien met een controleverklaring aanleveren. Deze (goedkeurende) controleverklaringen heeft de gemeente nodig om zekerheid te krijgen dat alle gefactureerde zorg conform indicatie is geleverd.

Mede gezien de omvang van een aantal zorgaanbieders zal uw gemeente niet van alle zorgaanbieders een controleverklaring ontvangen.

Dit zorgt voor onzekerheden op het gebied van de juistheid en volledigheid van de kosten inzake de levering van de Jeugdwet ad. € 195.000 en de Wmo Zorg in Natura ad € 360.000. Deze onzekerheden zijn opgenomen op ons overzicht controleverschillen.

PGB's
De Sociale Verzekeringsbank (hierna: SVB) heeft over 2023 een verklaring met beperking bij de verantwoording PGB-stromen Jeugdwet en WMO ontvangen. Hierdoor is vanuit de SVB geen 100% zekerheid over de nauwkeurigheid en rechtmatigheid van de persoonsgebonden budgetten.

De gemeente heeft de totale kosten inzake de PGB budgetten gebaseerd op de schatting van de SVB. Evenals vorig jaar heeft geen sluitende controle op de levering van de zorg plaatsgevonden door de SVB. De gemeente heeft hier ook zelfstandig geen onderbouwing voor verzameld. Als gevolg hiervan bedraagt de onzekerheid inzake het PGB-budget € 450.000.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Sociaal domein

Eigen bijdrage Wmo
Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding, zorg in natura of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een eigen bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacy redenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de Wmo geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is.

Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen. De gemeente Rheden heeft deze onzekerheid in de jaarrekening 2023 toegelicht.

Jaarverslag
In het jaarverslag worden de beleidsuitgangspunten en beleidsevaluaties zichtbaar. De paragrafen maken deel uit van het jaarverslag en vallen dus niet onder de controle van de jaarrekening. Primair object van de accountantscontrole (op grond van Artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening, waaronder het overzicht van baten en lasten met toelichting en de balans met toelichting, zoals in de jaarstukken 2023 is opgenomen. Voor de accountantscontrole onderzoeken wij of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening en geen materiële afwijkingen bevat en of het jaarverslag alle informatie bevat die op grond van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720 is vereist. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Wij hebben geen strijdigheden geconstateerd tussen de in het jaarverslag opgenomen informatie en het beeld van de jaarrekening en geen materiële afwijkingen gesignaleerd. Hieronder zijn onze conclusies en aanbevelingen inzake het jaarverslag opgenomen.

Element jaarverslag	Onze waarneming
Vereisten BBV	Uw jaarverslag bevat de vereiste informatie op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en 26 BBV.
Verenigbaar	Uw jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.
Overeenstemming	Wij hebben vastgesteld dat de informatie in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden.
Paragrafen	Alle verplichte paragrafen zijn opgenomen en zijn kwalitatief van voldoende niveau.
Informatiewaarde	De informatiewaarde van de toelichtingen is toereikend. De analyse tussen het uitgevoerde beleid en de financiële gevolgen zijn voldoende uiteengezet.
Incidentele baten en lasten	De toelichting op de incidentele baten en lasten geeft voldoende informatie.
Wet Open Overheid (WOO)	Dit betreft een verplichte paragraaf die is opgenomen.
Fraude en continuïteit	Fraude en de frauderisicoanalyse is een steeds belangrijker thema. In de paragraaf bedrijfsvoering heeft u over deze thema's gerapporteerd. Wij adviseren u een frauderisicoanalyse op te stellen.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

SiSa-bijlage en WNT

3.6 SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2023. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage.

In bijlage A bij dit rapport zijn de eventuele bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen enkele bijzonderheden in de balanspositie geconstateerd. Zie voor nadere toelichting paragraaf 3.2 en bijlage B. Echter raken deze bevindingen niet de regelingen zelf op indicatorniveau.

3.7 WNT verantwoording

Als onderdeel van onze controle hebben wij de naleving van de Wet normering topinkomens (WNT) gecontroleerd. Op basis van deze wet zijn de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector en de uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen wettelijk gemaximeerd. Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. In 2023 hebben er drie personen de functie gemeentesecretaris bekleed (twee in loondienst en tussendoor een interim gemeentesecretaris zonder dienstbetrekking). Dit is nauwkeurig verantwoord in de jaarrekening.

Voor topfunctionarissen geldt naast de maximering van de bezoldiging en eventuele uitkering wegens beëindiging van het dienstverband een publicatieverplichting in de jaarrekening. Deze publicatieverplichtingen geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen met een dienstbetrekking, indien hun bezoldiging het algemene bezoldigingsmaximum (naar rato van de omvang van het dienstverband) overschrijdt.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2023 niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Wij willen benadrukken dat de naleving van de anticumulatiebepaling (het nagaan of topfunctionarissen van uw gemeente betrokken zijn bij andere organisaties c.q. nevenactiviteiten hebben welke onder de WNT vallen) overigens geen onderdeel uitmaakt van de controle van de accountant. De WNT-toezichthouders kunnen hier wel zelfstandig onderzoek naar doen en zo nodig handhavend optreden.

3. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Het proces

3.8 Proces jaarrekeningcontrole
De communicatie over de controle is in goede samenwerking met uw organisatie verlopen. De afwikkeling van de jaarrekeningcontrole verliep moeizaam door de ontoereikende kwaliteit van de aanlevering en vele noodzakelijke vervolgvragen. De initiële aanlevering was niet compleet en niet voorzien van een kwaliteitscheck voorafgaand aan de controle. Ook bij beantwoording van de vragen ontbrak veelal de diepgang en kwaliteitscheck. Wij vragen u komend jaar de interne kwaliteitscheck in te voeren om specificaties te verbeteren en het proces van de jaarrekeningcontrole te versoepelen en de beoogde doorlooptijd te kunnen realiseren. Wellicht helpt het versterken van de capaciteit en kennis op de financiële afdeling en het implementeren van een eerdere jaarafsluiting bij het verbeteren van het jaarrekeningproces.

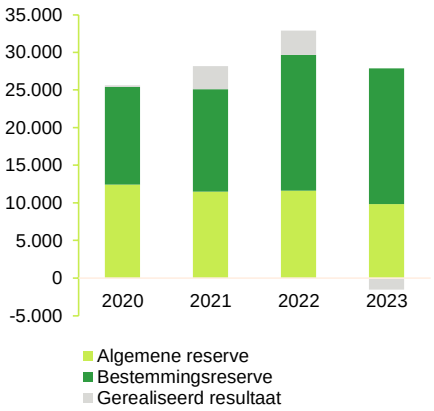
In de uitvoering van de interne controles (VIC) zien wij dat de kwaliteit en doorlooptijd goed is.

Financiële positie

4. Financiële positie

4.1 Verloop van het eigen vermogen van uw gemeente
Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per 31 december 2023 volgens de jaarrekening € 26,3 miljoen en heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

Grafiek ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)



Van de totale reserves ter hoogte van € 27,9 miljoen is € 9,8 miljoen opgenomen als algemene reserve. Het saldo van het algemene reserve is ten opzichte van voorgaand jaar gedaald met € 1,8 miljoen. Per saldo is gedurende 2023 € 5,0 miljoen onttrokken aan de reserves. Deze onttrekking (ten gunste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 6,6 miljoen negatief) het gerealiseerde resultaat van € 1,5 miljoen negatief.

4.2 Analyse van het resultaat
Het resultaat voor mutaties in de reserves laat een negatief saldo zien. Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten bedraagt afgerond € 6,6 negatief.
In de begroting na wijzigingen was rekening gehouden met een resultaat van € 7,5 miljoen negatief.

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt in hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. Als onderdeel van de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2023 wordt overzichtelijk aangegeven welke baten en lasten als incidenteel zijn aan te merken. Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, zoals opgenomen in de toelichting op het overzicht van baten en lasten in uw jaarrekening.

4. Financiële positie

4.3 Weerstandsvermogen en financiële kengetallen
De analyse van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol dienen wij vast te stellen of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat. De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden bezien.

Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden gemaakt van de financiële positie van de gemeente. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van een sterke of zwakke financiële positie. De financiële kengetallen geven, met de inherente beperkingen hierbij, inzicht in (de ontwikkeling) uw financiële positie, mede in relatie tot de landelijke benchmark.

Hieronder hebben wij de ontwikkelingen in uw kengetallen en een relatie naar de landelijke ontwikkelingen weergegeven:

Kengetallen	Gemeente	
	2023	2022
Netto schuldquote	59%	59%
Netto schuldquote gecorrigeerd	55%	55%
Solvabiliteit	16%	21%
Grondexploitaties	-2%	0,18%
Structurele exploitatieruimte	-1%	1,89%
Belastingcapaciteit	92%	90%

In de jaarrekening heeft de gemeente een nadere analyse opgenomen.

In de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in het jaarverslag is een toelichting opgenomen op de weerstandscapaciteit van de gemeente. Op basis van de inventarisatie van de geïdentificeerde risico's, waarbij rekening wordt gehouden met kans op voordoen en financiële impact, wordt berekend welk bedrag benodigd is ter dekking van de geïdentificeerde risico's. Hierbij wordt verondersteld dat alle risico's zich nooit tegelijk voordoen. Wij kunnen ons vinden in dit uitgangspunt.

Hieronder is het verloop over de afgelopen 2 jaar weergegeven inclusief een kwalificatie van de weerstandsratio. De weerstandscapaciteit is voornamelijk opgebouwd vanuit de algemene reserve.

	2023	2022
Weerstandscapaciteit	€ 5.633.190	€ 12.113.528
Risico's	€ 9.700.000	€ 7.150.000
Weerstandsratio	**0,6**	**1,7**

Weerstandsratio	Betekenis
>= 2.0	Uitstekend
1.4 < 2.0	Ruim voldoende
1.0 < 1.4	Voldoende
0.8 < 1.0	Matig
0.6 < 0.8	Onvoldoende
< 0.6	Ruim onvoldoende

Uw weerstandsratio kwalificeert als "onvoldoende".

De grootste door uw gemeente geïdentificeerde risico zijn:
- Hogere uitgaven WMO en jeugdzorg;
- Kosten personele inzet;
- Aanvullende bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen / verbonden partijen i.v.m. mogelijke negatieve exploitatie;
- Bezuinigingsmaatregelen van het Rijk.



Bevindingen interne beheersing

5. Bevindingen interne beheersing

5.1 Algemeen
Naar aanleiding van onze tussentijdse controle over 2023 hebben wij op 22 december 2023 een management letter uitgebracht. Onze doelstelling van deze controle is om een beeld te krijgen of de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle toereikend zijn in het kader van onze opdracht tot de controle van de jaarrekening van uw gemeente. Dit beeld is in belangrijke mate bepalend voor onze risico-inschatting en hiermee voor de omvang en diepgang van onze werkzaamheden die wij bij de jaarrekeningcontrole moeten uitvoeren teneinde de gewenste zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening géén materiële fouten bevat. Uit onze risico-inschatting komen een aantal risicogebieden naar voren die een verhoogd risico met zich meebrengen op een materiële fout in uw jaarrekening.

Wij hebben in onze rapportage gerapporteerd dat uw **interne beheersing** toereikend is, maar kan worden verbeterd. Wij adviseren de inrichting van de processen nog uitvoeriger te beschrijven en daarbij expliciet aandacht te geven aan een interne analyse van mogelijk aanwezige procesrisico's (inclusief fraude). Wij constateren dat de bevindingen uit onze management letter 2022 slechts beperkt zijn opgevolgd.

Uit de verbijzonderde interne controlewerkzaamheden (VIC) ter onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording blijken tevens enkele bevindingen ten aanzien van de processen en interne beheersingsmaatregelen. Wij adviseren de bevindingen op te volgen en de beheersingsmaatregelen in het proces te verankeren en zichtbaar te maken.

5.2 Geautomatiseerde gegevensverwerking
Wij rapporteren onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking in dit verslag. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de accountantscontrole van de jaarrekening niet specifiek is gericht op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

5.3 Fraude en naleving wet- en regelgeving
Het college is primair verantwoordelijk voor het voorkomen van fraude, het naleven van wet- en regelgeving en voor een cultuur van eerlijkheid en integriteit en dient zowel preventieve als repressieve beheersingsmaatregelen te nemen om de kans op fraude en overtreding van wet- en regelgeving zo veel mogelijk te beperken. De Raad is verantwoordelijk voor het toezicht op het college in de uitvoering van deze taken.

Voor het uitoefenen van deze verantwoordelijkheid maakt het management gebruik van diverse beheersingsmaatregelen, zoals interne richtlijnen en gedragscodes, controle technische functiescheiding en periodieke rapportages over financiën.

Ten behoeve van onze jaarrekeningcontrole identificeren wij de risico's met betrekking tot fraude en overtreding van wet- en regelgeving en beoordelen wij de interne beheersingsmaatregelen die gericht zijn op het voorkomen en signaleren van (materiële) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Voor zover relevant voor onze controle voeren wij gegevensgerichte controlewerkzaamheden uit. Onze controle is echter niet specifiek gericht op het signaleren van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

Wij hebben als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2023 uw inschatting inzake frauderisico's met betrekking tot uw organisatie besproken. Deze bespreking komt ook voort uit onze verplichte rapportage van de accountant over de uitkomsten van onze werkzaamheden met betrekking tot de ingeschatte frauderisico's in de controleverklaring. De gemeentelijke wil in 2024 het risicomanagement waaronder de frauderisico nader uitwerken.

5. Bevindingen interne beheersing

5.4 Fraudebeheersing en onze observaties
Om bestuurders en toezichthouders houvast te bieden heeft het NBA in februari 2022 de brochure “Frauderisicobeheersing” uitgebracht. Wij adviseren u om kennis te nemen van de 11 aanbevelingen die hierin zijn gedaan.

Onderzoek laat zien dat het grootste deel van de fraudegevallen door middel van een ‘tip’ aan het licht komt. Dit maakt het belang van een fraudemeldpunt en klokkenluidersregeling groot. Wij zijn van mening dat uw organisatie dit binnen uw interne internetpagina toereikend heeft ingericht. Het is goed uw medewerkers hier periodiek van bewust te maken.

In het kader van onze controle hebben wij geen bevindingen te melden met betrekking tot de naleving van wet- en regelgeving.

In 2023 heeft u uw frauderisico-analyse ge-update, waarbij u de voor u relevante aanbevelingen heeft verwerkt en twee actiepunten heeft geïdentificeerd inzake het autoriseren van inkoopfacturen. Wij vragen hier uw blijvende aandacht voor.

5.5 Corruptie en omkopingsrisico’s
Uw gemeente maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie vaker dan bij andere sectoren voorkomt. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang plaatsvinden, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur et cetera). Hierdoor hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen.

Corruptie is een wereldwijd probleem waarbij het uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw gemeente te voorkomen. Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking “Corruptie, werkzaamheden van de accountant” verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid. Gemeente Rheden beschikt over beschreven procedures ten aanzien van de samenwerking met derden en een intern inkoop- en aanbestedingsbeleid aangevuld met sessies voor de juiste mindset van de medewerkers.

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht om eventuele effecten van dit risico ten behoeve van onze controle van de jaarrekening te mitigeren:
- Gemeente Rheden heeft zelf werkzaamheden uitgevoerd om te controleren dat de aanbestedingen conform de geldende Europese aanbestedingsregels en de Aanbestedingswet 2012 zijn aanbesteed. Wij hebben steekproefsgewijs een deel van deze werkzaamheden gecontroleerd;
- Door middel van een steekproef vaststellen of voor alle inkopen welke in rekening zijn gebracht aan de gemeente ook een prestatie is geleverd door de tegenpartij;
- Door middel van een steekproef vaststellen of bij alle materiële grondaankopen en –verkopen door de gemeente vastgestelde procedures in materiële zin zijn gevolgd;
- Door middel van een steekproef vaststellen of alle verstrekte subsidies in overeenstemming met de geldende interne wet- en regelgeving zijn verstrekt.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn geen bevindingen voortgekomen ten aanzien van corruptie.



Overige onderwerpen

6. Overige onderwerpen

6.1 ESG

Het integreren van duurzaamheidsaspecten binnen uw organisatie en bedrijfsvoering wordt de toekomstige norm. De EU zet flink in op het afdwingen van transparantie over het gevoerde duurzaamheidsbeleid. Een voorbeeld daarvan: met ingang van het boekjaar 2025 moeten grote ondernemingen (volgens de jaarrekening criteria) rapporteren over de voortgang en realisatie van hun duurzaamheidsambities (CSRD) en over de bijdrage van hun producten en/of diensten aan een klimaatneutrale economie (EU Taxonomy).

Hieronder geven wij een opsomming van de meest recente ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid.

- De nadere uitwerking van de CSRD is vorm gegeven in de European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Op 31 juli 2023 heeft de Europese Commissie deze ESRS goedgekeurd, waarmee de invoering voor ondernemingen definitief is geworden.
- De EU Taxonomy (een door de EU opgestelde lijst van producten en diensten die als 'groen' aangemerkt mogen worden) wordt ondertussen steeds verder uitgebreid. Aan de lijst worden voortdurend diverse economische activiteiten toegevoegd die gericht zijn op de transitie naar circulariteit, het duurzaam gebruik van water, de preventie en beheersing van vervuiling en de bescherming en het herstel van de biodiversiteit.
- Een andere verordening die op termijn toepassing zal gaan vinden is de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD). Deze verordening omvat verplichtingen voor ondernemingen om de impact van haar eigen activiteiten en die van haar waardeketen op het gebied van mensenrechten en natuur en klimaat te identificeren en vervolgens maatregelen te treffen om negatieve consequenties daarvan te voorkomen of te mitigeren. Een onderneming moet kunnen aantonen dat zij al het mogelijke heeft gedaan om hieraan te voldoen. Een belangrijk element uit de verordening is dat bestuurders aansprakelijk kunnen worden gesteld indien niet in voldoende mate gevolg aan deze verordening is gegeven.

We kunnen concluderen dat het ESG regelgevingskader volop in beweging is. Alles is erop gericht dat organisaties duurzaamheid in hun organisaties verankeren en rapporteren over uw bijdrage/impact op de thema's Environment, Social en Governance. Vooruitlopend op de wettelijke verplichtingen is eerdere toepassing (op vrijwillige basis) toegestaan. Om sustainability in uw organisatie te integreren kunt u het ESG raamwerk zoals hieronder weergegeven doorlopen.



Dit is een 8-stappenplan om te komen tot een geïntegreerde duurzaamheidsstrategie en uiteindelijk uw duurzaamheidsverslag. Baker Tilly ESG Advisory kan u bij al deze processtappen (al naar gelang uw behoefte) ondersteunen.

Onze verwachting is dat op termijn de rapportageverplichtingen voor ondernemingen ook voor decentrale overheden gaan gelden. We adviseren u hier dan ook al op voor te sorteren.

6. Overige onderwerpen

6.2 Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken
In december van 2023 is door de Commissie BBV de notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (2023) gepubliceerd. Deze notitie is op een aantal punten sterk afwijkend van de vorige notitie als gevolg van de invoering van de Omgevingswet.

Er zijn wijzigingen van het kostenverhaal faciliterend grondbeleid op een viertal punten:
1) De bijdrage aan het kostenverhaal wordt niet meer in rekening gebracht via de omgevingsvergunning, maar via een aparte kostenverhaalsbeschikking.
2) Er zijn meer keuzemogelijkheden om kosten te verhalen.
3) De kostensoortenlijst is uitgebreid.
4) Er is in de Omgevingswet een regeling opgenomen voor verplichte financiële bijdragen aan ontwikkelingen.

Daarnaast zijn er een aantal wijzigingen aangebracht als gevolg van 'voortschrijdend inzicht':
!) De voorwaarden voor warme gronden zijn aangepast naar aanleiding van de praktijksituaties met ingang van boekjaar 2022:
   - De gebiedsontwikkeling hoeft niet langer uitsluitend betrekking te hebben op woningbouw, maar kan ook betrekking hebben op bijvoorbeeldbedrijfsterreinen;
   - De voorwaarde dat er betrokkenheid is bij de gebiedsontwikkeling van provincie of rijksoverheid vervalt;
   - De (toekomstige) bestemming(en), functie(s) en/of ontwikkeling betreffende het plangebied dien(en)t goed onderbouwd te worden.
2) Voorbereidingskosten bij zowel actieve als facilitaire grondexploitaties mogen na 5 jaar ook worden voorzien in plaats van te worden afgeboekt.
3) De rentetoerekening aan actieve grondexploitaties wordt vereenvoudigd door toe te staan dat de in een gemeente reeds gehanteerde omslagrente ook wordt toegepast bij actieve grondexploitaties.
4) Winstneming via de POC-methode, dat wil zeggen op basis van de betrouwbaar geraamde winst naar rato van de realisatie van verkopen èn kosten, vindt pas plaats als de resterende looptijd van een grondexploitatie tien jaar of minder is.
5) Binnen een gemengde exploitatie met bouwgrondexploitatie- en faciliterende projecten mag het resultaat gesaldeerd worden indien de deelgebieden onlosmakelijk in de ontwikkeling met elkaar verbonden zijn.

Alle wijzigingen in de notitie die te maken hebben met de Omgevingswet treden in werking gelijktijdig met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Alle overige wijzigingen treden in werking met ingang van begrotingsjaar 2025. Wij adviseren u 2024 als implementatiejaar te gebruiken en met ingang van de jaarrekening 2025 het toe te passen.

6. Overige onderwerpen

6.3 Notitie Rente
De doelstelling van Notitie rente 2023 is het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot de toerekening van rente door gemeenten en het transparant maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan. De notitie treedt in werking met ingang van begrotingsjaar 2025, waarbij eerdere toepassing bij de begroting 2024 is toegestaan.

De belangrijkste wijziging betreft de rentetoerekening aan de grondexploitaties door middel van de rente-omslag, die voorheen werd gebaseerd op het gemiddelde rentepercentage over het vreemde vermogen. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa + voorraad gronden. Indien de werkelijke rentelasten meer dan 25% afwijken van de rentelasten op basis van de voorgecalculeerde renteomslag, dan moet de gemeente verplicht de werkelijke rente verwerken.

In het publiekrechtelijke kostenverhaal bij faciliterende grondexploitaties moet overeenkomstig de Omgevingswet voor de rentetoerekening het rentepercentage worden gehanteerd op grond van de afspraken in de overeenkomst en niet de interne omslagrente.

De commissie BBV adviseert verder het renteschema zoals opgenomen op pagina 5 van de Notitie van de commissie BBV in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen. Indien de rentebaten hoger zijn dan de rentelasten, ontstaat er een ‘negatieve’ renteomslag. Dit is een resultaat van treasurybeleid en beheer en wordt dan ook niet daadwerkelijk aan de taakvelden toegerekend, maar blijft op het taakveld treasury als bate verantwoord staan.

Tot slot wordt gesteld dat wanneer een rentevergoeding over het eigen vermogen wordt berekend, deze gemaximeerd is op het gewogen gemiddelde rentepercentage dat door de gemeente over extern aangetrokken financieringsmiddelen wordt vergoed. Dit betekent ook dat wanneer er geen aangetrokken financiering is, er geen rente over het eigen vermogen kan worden berekend. De commissie BBV geeft vanuit transparantie de aanbeveling om geen rente over het eigen vermogen te berekenen.

6.4 Notitie Overhead
De notitie Overhead van de Commissie BBV is in december 2023 herzien. In deze notitie worden kaders meegegeven over de toerekening van Overhead aan onder andere de leges van de gemeente. In de nieuwe notitie is vooral de definitie van Overhead aangepast. Deze luidt nu als volgt: het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Hiertoe behoren ook de systemen en aanverwante lasten die deze functies ondersteunen. De nieuwe definitie zorgt er voor dat duidelijker kan worden vastgesteld welke lasten direct toegerekend kunnen worden aan bepaalde taakvelden.

Voor de berekening van de tarieven voor de lokale heffingen moet de methodiek voor toerekening van overhead worden gebruikt zoals deze is opgenomen in de financiële verordening. Deze methodiek mag niet afwijken van de overige methodieken voor het toerekenen van overhead.

De commissie adviseert om overhead niet bij de begroting vorm te geven maar door middel van de financiële verordening of door een gemeentelijke notitie overhead aan de gemeenteraad voor te leggen en deze periodiek te herzien. In deze notitie neemt de organisatie keuzes ten aanzien van: kaderstelling, methodiek en onderscheiding primaire processen en overhead. Omdat de toerekening van overheadkosten bij veel gemeenten wordt gebruikt als basis voor het vaststellen van het mengpercentage heeft de aanpassing van deze notitie mogelijk ook fiscaal invloed.

Bijlagen

Bijlage A – SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2023 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2024 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout, onzekerheid of formele onrechtmatigheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
JenV A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne			
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021			
BZK C9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls			
BZK C32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen			
BZK C55	Aanpak energiearmoede			
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen			
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid			
BZK C94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties			
BZK C97	Regeling huisvesting grote gezinnen vergunninghouders 2023			
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)			
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen			
OCW D19	Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden			
IenW23 E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai			
IenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)			
IenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023			

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage A – SiSa-bijlage (vervolg)

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2022 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2024 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout, onzekerheid of formele onrechtmatigheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
EZK F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid			
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2023			
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2023			
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2023			
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2023			
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2023			
SZW G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2023			
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport			
VWS H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022			
VWS H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken			
VWS H21	Specifieke uitkering cliëntondersteuning			
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026			
VWS H31	Regeling Specifieke uitkering noodfonds energie amateursportverenigingen			
VWS H32	Regeling specifieke uitkering Meerkosten Energie Openbare Zwembaden			
VWS H35B	Specifieke uitkering SPUK IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)			

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage B – Ongecorrigeerde controleverschillen

De hieronder opgenomen tabel met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening.

De geconstateerde fouten en onzekerheden ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van 1% (zijnde € 1.724.000) respectievelijk 3% (zijnde € 5.174.000) van de totale lasten. Rechtmatigheidsfouten kunnen niet gesaldeerd worden.

Fouten

Aard van de controleverschillen	Getrouwheid
Opbrengsten te hoog/ reserveringsregeling restant budget 2022 (Sisa G10 en G13)	€ 106.000
Terugbetaling Tozo (SiSa-regeling G4)	€ 78.000
Balanspositie te hoog Sisa H32, H30 en B2	€ 274.000
Lasten ten onrechte in volgend boekjaar verantwoord	€ 77.700
Totaal ongecorrigeerde controleverschillen	**€ 535.700**
Effect niet gecorrigeerde controleverschillen voorgaande jaarrekening	-
Totaal fout	**€ 535.700**

*Gesaldeerd is de impact op het vermogen en resultaat € 52.300 negatief (een last c.q. vermindering van het resultaat en vermogen).

Onzekerheden

Aard van de controleverschillen	Getrouwheid
Prestatielevering ZIN jeugd	€ 195.000
Prestatielevering ZIN WMO	€ 360.000
Prestatielevering PGB jeugd en WMO	€ 450.000
Totaal onzekerheden	**€ 1.005.000**

Bijlage C – Controleaanpak

Controleaanpak en uitvoering
Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteits-borgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons controleplan en dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met de andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2023 onderkend, deze zijn weergegeven op pagina 9 van dit verslag.

Inschakeling van interne / externe deskundigen
Wij hebben in het kader van onze controle gebruik gemaakt van de werkzaamheden van interne deskundigen op het gebied van grondexploitaties.

Bijlage D – Onafhankelijkheid

Bevestiging van onze onafhankelijkheid
Op grond van dit verslag zijn wij van mening dat wij in relatie tot uw organisatie, in overeenstemming met de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en artikel 24a van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), onafhankelijk hebben gefunctioneerd en dat de objectiviteit van onze oordeelsvorming in het afgelopen jaar niet is aangetast.

Kwaliteitsborging
Baker Tilly heeft diverse organisatorische maatregelen getroffen om haar onafhankelijkheid en die van haar medewerkers te waarborgen. Deze maatregelen omvatten onder meer:

- Jaarlijkse bevestiging van onafhankelijkheid door partners, professionals en ondersteunende stafdiensten;
- Cliënt- en opdrachtacceptatieprocedures, waaronder een beoordeling of er sprake is van mogelijk conflicterende diensten;
- In- en extern kwaliteitsonderzoek;
- Twee registeraccountants betrokken bij wettelijke controleopdrachten;
- Reviews door partners die niet betrokken zijn bij de opdracht ter waarborging van een deugdelijk / deskundig oordeel.

Op deze controleopdracht zijn geen specifieke maatregelen getroffen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Schriftelijke bevestigingen
Wij hebben aan het management schriftelijke bevestigingen gevraagd in het kader van onze controle. Deze bevestigingen hebben betrekking op de verantwoordelijkheid van het management voor het opstellen van de jaarrekening, voor het volledig verantwoorden van transacties en voor het aan ons verschaffen van alle relevante informatie.

Wij hebben de schriftelijke bevestigingen van het management verkregen.

Contactgegevens

M.C.J.M. (Marc) Bekker RA
Extern accountant
+31 (0)6 15 30 36 59
m.bekker@bakertilly.nl

J.B. Vree-Brink MSc RA
Manager Audit
+31 (0)6 52 76 55 24
m.vree@bakertilly.nl

L. van Goor MSc RA
Junior Manager Audit
+31 (0)6 223 850 55
l.vangoor@bakertilly.nl

Kantoorgegevens:
Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Burg. Roelenweg 14-18
8021 EV Zwolle
Postbus 508
8000 AM Zwolle
T +31 (0)38 425 86 00